

kamiesperheiden lasten liitosta, vaan myös niin sanotun nousevan sivistyneistön sisäisistä suhteista. Tämä on merkityksellistä, kun ajatellaan pariskunnan yhteistä eetosta, jaettava ajatusta siitä, että juuri heidän tehtävänsä oli valistaa muita. Samoin kirjoittajan päätös rajata Yrjö Karilaan perhe-elämä – myös tämän isänrooli – pääosin tarkastelun ulkopuolelle on yllättävä valinta, onhan kyse miehestä, joka toimi nimenomaan nuorten kasvattajana.

Yleisesti ottaen Lauri Julkunen kuvaa kuitenkin tarkkanäköisesti yksilön ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta analysoidessaan Yrjö Karilaan keskeistä asemaa kristillisessä poikatyössä, ”Karilas-brändin” rakentamista ja ”brändissä” ilmenneitä murtumakohtia. Tällaisena voidaan pitää Karilaan 1940-luvun herätyskokemusta, jota Julkunen tarkastelee oivaltavasti mikrohistoriallisella otteella. Islantilaishistorioitsija Sigurður Gylfi Magnússoniin ja tämän saksalaiskollega Alf Lütkeen tukeutuen Julkunen esittää, että herätyksessä ei ollut kyse pelkästään henkilökohtaisesta kokemuksesta vaan ”pidempiaikaisen rakenteellisen jännitteen tulvimisesta [...] Karilaan itseymmärrykseen”. Yhteiskunnan makrotason murros sai siis hahmon makrotasolla, tässä tapauksessa Karilaan elämässä, mikä puolestaan heijastui takaisin ylemmälle tasolle, tässä tapauksessa kristilliseen poikatyyöhön.

Kokonaisuutena Lauri Julkusen kunnianhimoinen tutkimus avaa tuoreita näkökulmia nuoruuden historiaan, sukupuolihistoriaan ja 1900-luvun ensimmäisen puoliskon modernisoituvaan Suomeen. Julkusen tutkimuksella on myös potentiaalia keskustella muilla tieteenaloilla tehdyn tutkimuksen kanssa, mistä esimerkkinä mainittakoon nykyajan poikatutkimus. Lisäksi väitöstutkimuksella on annettavaa oman aikamme yhteiskunnalliseen keskusteluun, kuten esimerkiksi identiteetti- tai henkilöbrändityötä koskeviin pohdintoihin.

Johanna Annola, dosentti
Tampereen yliopisto

Muistettu ja unohdettu kylmä sota

Pia Koivunen:

Rauhanuskovaiset. Suomalaiset maailman nuorisofestivaaleilla 1940–1950-luvuilla. SKS 2020. 327 s. ISBN 978-951-8581-638.

Viimeaikaisessa kylmän sodan tutkimuksessa on yhä voimakkaammin korostunut tarve tuoda esiin myös muiden kuin valtionpäämiesten ja diplomaattien toimijuutta ja kokemuksia. Tämä trendi alkaa pikkuhiljaa näkyä suomalaisessakin alan tutkimuksessa, mistä

yhtenä esimerkkinä voidaan pitää Pia Koivusen kirjaa *Rauhanuskovaiset: Suomalaiset maailman nuorisofestivaaleilla 1940–1950-luvuilla*. Neuvostoliiton johdolla järjestetyille nuorisofestivaaleille osallistuneiden suomalaisnuorten kokemuksissa kylmä sota on suuri tuntematon; jatkuvasti läsnä, mutta samalla monella tapaa tavoittamattomissa.

Kylmän sodan ruohonjuuritason kokemusten ohella *Rauhanuskovaiset* liittyy myös toiseen, koko ajan voimistuvaan tutkimustrendiin, niin sanottuun transnationaaliin eli ylirajaiseen historiaan, joskin kirjan kohteena olevien rauhanfestivaalien massiivisen skaalan takia voitaisiin puhua jopa globaalista historiasta. Juuri rauhanfestivaalien koko, osallistujamaiden runsaslukisuus ja tapahtuman itseisarvoinen kansainvälisyys osana Neuvostoliiton virallista rauhan ja ystävyyden retoriikkaa on toisaalta tarkoittanut sitä, että nuorisofestivaaleista on jo olemassa varsin kattavasti kirjallisuutta. *Rauhanuskovaiset* pyrkii erottumaan tästä aikaisemmasta tutkimuksesta korostamalla festivaalien kokemushistoriallista puolta.

Kokemuksien tavoittamiseksi *Rauhanuskovaiset* perustuu pääosin muistitietoaimeistoon, josta osa on aikalaishavaintoja ja osa jälkikäteen haastatteluisia kerättyä. Arkisten kokemusten kautta ylätasoinen poliittinen konflikti asettuu uudelleen kontekstiin. Ylirajaisen tutkimuksen näkökulmasta raja- ja suomalaisiin muistelijoihin on lähtökohdiltaan varsin kansallinen, vaikka vertailukohtia muiden maiden osallistujien kokemuksiin muutamassa kohdassa itse tekstiä haetaan. Kirjan pääteemana voi pitää suomalaisten työläisnuorten kokemaa kansainvälisyyttä. Toimijajoukon kansallinen raja- ja toisaalta tarkoittaa, että teoksen ylirajaisuus korostaa aktiivisen ja kahdensuuntaisen vaihdon sijaan vastaanottoa ja kansainvälisyyden kokemusten aiheuttamia reaktioita.

Rauhanuskovaiset kuvaa suomalaisia festivaaliosallistujia ja heidän toimiaan festivaaleilla hyvin suopeasti. Festivaaleille osallistuneiden nuorten motiiveja ei aseteta kyseenalaiseksi, ja Koivunen pohtii osallistujien toiminnan poliittisuutta heidän omista lähtökohdistaan käsin muistuttaen toistuvasti siitä pahantahtoisuudesta, millä erityisesti maan porvarillinen lehdistö näihin nuoriin suhtautui. Tutkimusaineiston huomioon ottaen suopeus on luonnollinen lähestymistapa, ja aikaisten ymmärtäminen ja heidän antamiensa motiivien hyväksyminen nousevat kirjan kantaviksi metodologisiksi, jopa tutkimuseettisiksi näkökulmiksi.

Tutkijan ääni on ymmärtävä myös kohdissa, joissa muistelussa on selviä asiavirheitä, esimerkiksi kronologian tai tapahtumapaikan suhteen. Ajoittain tutkimuskohteiden kokema ihailu Neuvostojärjestelmän saavutuksia kohtaan siirtyy myös tutkijan tekstiin. Heti johdannossa kirja julistaa: ”Poliittisista jännitteistä huolimatta maailman nuorisofestivaali toimi sillanrakenta-

jana kahtia jakautuneessa maailmassa”. Itse tekstissä sama korostuu erityisesti kohdissa, joissa Koivunen käyttää viljalti pitkiä aikalaissitaatteja tekstin elävöittämiseen. Suopeus on kuitenkin ennen kaikkea aineiston käyttöön liittyvä strategia, sillä tekstissä huomioidaan myös festivaalien kiistämätön yhteys Neuvostoliittoon ja sen ulkopolitiikkaan. Festivaalien käytännön tasolla Neuvostoliiton johtoasema näkyi muun muassa tavassa, jolla neuvostoliittolaiset varmistivat omien urheilu- ja kulttuuridelegaatioidensa menestyksen paitsi tuomalla paikalle ylivoimaisia osallistujia myös vaikuttamalla suoraan tuomareihin.

Itse festivaalien historiaan tai niiden rooliin kylmän sodan kulttuurikamppailussa kirja ei muisteluaineistonsa kautta tarjoa uusia paljastuksia, mutta teos dokumentoi silti kattavasti niitä merkityksiä, joita festivaaleille osallistuneet suomalaiset itse antoivat omalle osallisuudelleen. Koivunen on rajannut kirjan pääasiallisen fokuksen 1940–1950-lukujen festivaaleihin, koska näillä oli laajin osallistujakunta. Kun kirjan näkökulma kuitenkin painottaa kokemuksia, välittömästi sodan jälkeen järjestettyjen festivaalien suosion käyttäminen rajausperusteena tuntuu varsin keinotekoiselta. Laajempi aikarajaus olisi avannut uusia mahdollisuuksia tarkastella festivaaliosallistujien kokemuksia erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa, myös sellaisissa, joissa nuorisofestivaali instituutioon ei enää ollut yhtä keskeinen Neuvostoliiton kulttuuripolitiikan väline. Kokemusten tutkimiseen nämä erilaiset kontekstit olisivat voineet tuoda uutta, mielenkiintoista dynamiikkaa.

Vaikka *Rauhanuskovaiset* ei siis ole varsinainen läpileikkaus suomalaisten nuorisofestivaaliosallistujien pitkään historiaan, tällaisenaankin kirja kyllä käsittelee hyvin perusteellisesti festivaalien eri puolia ja onnistuu tuomaan mukaan myös 1940- ja 1950-lukujen aikana tapahtuneita useita muutoksia festivaaleihin kohdistuneissa asenteissa. Toisaalta perusteellisuus tarkoittaa, että teos on varsin pitkä ja sen temaattiset kappaleet sisältävät melko paljon toistoa sekä pitkiä sitaatteja lopulta varsin harvalukuiselta joukolta toimijoita. Aikarajauksen pidentäminen olisi paitsi tuonut mukaan uusia yhteiskunnallisia konteksteja ja niiden mukanaan tuomia muutoksia, myös auttanut teoksen ydinsisältöjen tiiviimmässä esittämisessä.

Kirjan ehdottomiin ansioihin on luettava Koivusen tapa analysoida festivaaleille osallistuneiden muistelussa ilmenevää ystävyys-retoriikkaa. Tässä analyysissä yksilöiden kokemukset suhteutuvat pidempään sosiaalisen retoriikan traditioon ja siten laajempaan poliittiseen kontekstiin. Varsin dokumentoivalla otteella etenevässä kirjassa tällaisia kohtia soisi olevan enemmänkin, sillä niiden kautta kokemusten raportointi syvenee ja käy aktiivista vuoropuhelua historiallisten jatkumoiden ja laajempien rakenteiden kanssa. Myös festivaaliosallistumisen käytännön esteiden, esimerkiksi kielitaidon

asettamien rajoitteiden pohtiminen tuo aidosti yhteen kansainvälisyyden arkikokemuksen ja laajemman yhteiskunnallisen kontekstin analyysin. Näiden varsin arkisten teemojen kautta Koivunen pääsee pohtimaan, mikä aikalaisille oli ylipäänsä mahdollista ja minkälaiset edellytykset pääosin työlaistaustasta tulevilla nuorilla oli muodostaa poliittisesti merkityksellisiä kansainvälisiä kontakteja. Suopeuden periaatetta noudattaen Koivunen ei suoraan sano, että nuorisofestivaalien missio epäonnistui, vaikka tällaiseenkin johtopäätökseen voisi käytännön kummellusten kuvauksen perusteella tulla. Poliittisesti merkityksellisten kansainvälisten kontaktien luomisen vaikeus on toisaalta ollut yksi keskeisistä ylirajusten tutkimusten tuloksista.¹

Ylirajaisen näkökulman kannalta on harmi, että tekstissä ajoittain käyty vuoropuhelu ja vertailu muiden kuin suomalaisten festivaaliosallistujien kokemuksiin jää lähinnä kuriositeetiksi. Ensinnäkään vertailua ei nosteta johdannossa varsinaiseksi metodiksi eikä sitä täten pohjusteta tai perustella mitenkään. Toiseksi pääasiasa Yhdysvalloista ja Briteistä hankittujen verrokkien erilaisen yhteiskunnallisen kontekstin pohtiminen jää varsin pinnalliseksi. Oma kysymyksensä on, miksi juuri amerikkalaiset ja britit ovat edes paras mahdollinen vertailukohta suomalaisten osallistujien kokemuksille. Globaalilla valtakielellä kirjoitetut muistelmat ovat tietysti helposti saatavilla, mutta asetelman perustelut ja metodologiset pohdinnat jäävät valitettavasti uupumaan. Vaikka vertailu on näennäisesti helppo metodi, olisi siihen suhtauduttava samanlaisella vakavuudella kuin muihinkin tutkimuksellisiin näkökulmiin.

Kokonaisuutena *Rauhanuskovaiset* on perusteellinen kuvaus suomalaisten työläisnuorten festivaalimatkoista ja niiden aikana syntyneistä kansainvälisyyden kokemuksista. Vaikka kirjan näkökulma keskittyy arkikokemukseen, sillä on paljon annettavaa myös perinteisemmälle poliittisen historian tutkimukselle. Erityisen mielenkiintoisia ovat aikalaiskokemuksista nousevat poliittisuuden monet tasot. Jälkikäteen katsottuna ilmiselvästi kylmään sotaan ja Neuvostoliiton kulttuuridiplomatiaan kuuluvat nuorisofestivaalit olivat monelle osallistujalle epäpoliittista rauhantyötä ja uutta sodanjälkeistä maailmaa rakentaneen nuorison kohtaamispaikka. Tätä kautta tarkasteltuna *Rauhanuskovaiset* myös havainnollistaa käytännössä, miten poliittisuus on yksi historian tutkimuksen keskeisistä analyttisistä käsitteistä. Poliittisuuden ja politiikan merkitystä sekä aikalaisille että tutkijalle itselleen on syytä jatkuvasti reflektoida, jotta aikalaisten omat käsitykset tulevat huomioituksi.

Juho Saksholm, FT, vapaa tutkija

1. Esim. Martin Klimke, *The Other Alliance. Student Protest in West Germany and the United States in the Global Sixties*. Princeton University Press 2010.